

בסייעתא דשמיא

יום עשתי עשר לחודש עשתי עשר ה'תשפ"ב

אל מע"כ הרה"ג ר' _____ שליט"א,

בעניין שאילא דשאלנא קדמיכון, היאך היא ההנהגה הנכונה בפסוק 'צִלְלוּ כְּעוֹפֹרֶת בָּמִים אֲדִירִים'. משום כבודו דמר אאזור מתני לצלול במים אדירים, ואקוה להעלות מרגלית בידי (עיינ בבא קמא צא. 'צללת במים אדירים והעלית וכו').

הנה מובא בפוסקים (ומקור הדברים הוא בספר 'דברי חכמים' המבורג תנ"ב, המכונה לעתים 'דעת חכמה' - מקור חכמה', הובאו דבריו בפרי מגדים במשכבות זהב סימן נ"א ס"ק ג', ולאחריו בהרבה פוסקים ובמשנה ברורה סימן נ"א ס"ק י"ז), שיש להפסיק בין מילת 'מים' למילת 'אדירים', כיון שלפי חז"ל ולפי פיסוק הטעמים, מילת 'אדירים' שבכתוב אינה מוסבת על המים, אלא על המצרים.

אמנם הקביעה שלדעת חז"ל כן הוא פירוש הכתוב, אינה מדויקת כלל, וכפי שנבאר.

אין ספק שהגמרא במסכת מנחות, ואולי עוד מדרשי חז"ל (עיינ ב'הגהות והערות' שבשולחן ערוך או"ח מהדורת פריעדמאן סימן מ"ח הערה ו'), מפרשים שמילת 'אדירים' הולכת על המצרים.

ונעתיק את לשון הגמרא במסכת מנחות (נג):

'פתח ואמר: 'בוא אדיר, ויפרע לאדירים, מאדירים, באדירים. 'בוא אדיר' - זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב (תהלים צג, ד) 'אדיר במרום ה''. 'ויפרע לאדירים' - אלו ישראל, שנאמר (שם טז, ג) 'ואדירי כל חפצי בס'. 'מאדירים' - אלו המצרים, דכתיב (שמות טו, י) 'צללו כעופרת במים אדירים'. 'באדירים' - אלו מים, שנאמר (תהלים צג, ד) 'מקולות מים רבים אדירים משברי ים'.

אמנם במכילתא (פרשת בשלח סוף פרשה ז') מובאת דרשה זו באופן שונה:

'ארבעה דברים נקראו אדירים, ואלו הן: הקדוש ברוך הוא - שנאמר (תהלים צג, ד) 'אדיר במרום ה'', ישראל - שנאמר (שם טז, ג) 'אדירי כל חפצי בס', מצרים - שנאמר (יחזקאל לב, יח) 'אתה ובנות גויים אדירים', מים - שנאמר (שמות טו, י) 'במים אדירים'. 'בוא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים, במים שנקראים אדירים, שנאמר 'צללו כעופרת במים אדירים'.

והנה מוכח מן הדברים שתנא דמכילתא מפרש שמילת 'אדירים' שבשירת הים אינה הולכת על מצרים, אלא על המים, כמו שמפורש בדבריו, שהמקור לכך שהמים נקראו אדירים - הוא מן הפסוק 'צללו כעופרת במים אדירים' שבשירת הים, ואילו לגבי מצרים הביא פסוק אחר לגמרי מנבואת יחזקאל על חורבן מצרים.

וגם מתרגום אונקלוס, שתירגם 'אשתקעו כאברא במיין תקיפין', ולא תירגם 'אשתקעו כאברא במיא, תקיפי' - מוכח שנקט שמילת 'אדירים' הולכת על המים ולא על המצרים.

ונמצא שפיסוק פסוק זה אינו דבר מוחלט כלל בדברי חז"ל, כי גם לדעה שמילת 'אדירים' הולכת על מצרים, וגם לדעה שמילת 'אדירים' הולכת על המים - ישנם מקורות איתנים בדברי חז"ל.

כמו כן צריך עיון גדול האם הפירוש המתבאר מן הגמרא במנחות הוא הפירוש הפשוט, או שהוא נאמר בדרך דרש והפשט לא זו ממקומו.

דהנה רוב ככל מפרשי הפשט על הפסוק, מפרשים שמילת 'אדירים' הולכת על המים ולא על המצרים (עיינ אבן עזרא, רשב"ם, בכור שור, רלב"ג, אברבנאל, רבי אברהם בן הרמב"ם, ועוד ועוד. וראה רש"י שופטים ה, יג: 'בספל אדירים': בספל ששותין בו

מים, שהמים נקראו 'אדירים', שנאמר 'במים אדירים' [ראיה זו הובאה על ידי אחי וראש בספר אדנים וקריסים על ההפטרות]. ויתכן מאד שכן הוא פשט הכתוב גם לפי הגמרא, ומה שפירשו מילת 'אדירים' על המצרים הוא בדרך דרש, אבל הפשט לא זו ממקומו, וכמו שמצינו הרבה מאד כיוצא בזה.

וגם הקביעה שעל פי פיסוק הטעמים מילת 'אדירים' אינה מוסבת על המים - תמוהה מאד.

כי הטעם זקף קטון, שהוא מפסיק חזק מאד, מחלק את הפסוק לשנים, כאשר מצד אחד המילים 'צללו כעופרת', ומצד שני המילים 'במים אדירים'.

ומה שלאחר מכן מופיעה טיפחא המחלקת בין מילת 'במים' למילת 'אדירים' - זהו הפסק חלש יותר, שהרי 'טיפחא' הוא מפסיק חלש יותר מ'זקף קטון'. ואין בהפסק שיוצרת הטיפחא שום משמעות לענייננו, כי כן דרך הטעמים לחלק המילים לצורך הנעימה, ואפילו בין מילים מחוברות ממש, וכל התנ"ך מלא בדוגמאות לזה, וכמו שגם בחציו הראשון של המשפט - יש 'פשטא' המפסיק בין מילת 'צללו' למילת 'כעופרת'. אבל החלוקה העיקרית של הפסוק היא על ידי הזקף קטון, והוא בוודאות מחלק את הפסוק לפני מילת 'במים' ולא אחריה.

ואף שהדברים פשוטים, אביא כאן מספר פסוקים מזדמנים משירת הים עצמה, המחולקים על ידי זקף קטון וטיפחא, וישפוט השופט מי מהם המפסיק החזק, ה'זקף קטון' או ה'טיפחא':

אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר

אֲשִׁירָה לִיהוָה כִּי-נָאֵה נָאֵה קוֹס וְרֶכֶב וְרָמָה בָּיָם:

תֵּיל אֶחָד וְשָׁבִי פִלֶשֶׁת

וַמִּינֶה יְהוָה נֶאֱדָרִי בְּכֶחַ

תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ וְאֶכְלָמוּ בְּקֶשׁ

נְשִׁיתַי וַמִּינֶךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ

האם הטיפחא הוא המחלק את הפסוק לשניים, והזקף קטון שני לו? או שמא להיפך: הזקף קטון הוא מחלק הפסוק, והטיפחא מחלק את שארית המשפט?

מכל הלין טעמי תמוה מאד מהיכי תיתי לשנות מן הפיסוק הרגיל כדי לעשות זכר לדרשת חז"ל מסויימת, בניגוד לפשט הפסוק, ובניגוד לדרשות חז"ל אחרות, ובניגוד לטעמים. ולכן נראה כי גם המפסק את הפסוק כפשוטו, בין מילת 'כעופרת' למילת 'במים', נהוג כראוי וכהלכה.

הכו"ח בכל חותמי ברכות שבתורה

